

УДК 821.222.19-3-055.2.09(55)Данешвар  
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-242X.2025.31.08>

Ірина ЛЕВЧИН, канд. філол. наук, доц.  
ORCID ID: 0000-0002-4371-106X  
e-mail: i.levchyn@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Олександра САПЕЛКІНА, бакалавр  
ORCID ID: 0009-0002-3486-1354

e-mail: sapelkinaaleksandra13@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

## ПРОБЛЕМАТИКА МАЛОЇ ПРОЗИ СІМІН ДАНЕШВАР: НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ ОПОВІДАНЬ "З КИМ МЕНІ ПРИВІТАТИСЬ?"

**Вступ.** Іранська жіноча проза ХХ ст. визначається відображенням складної боротьби між традиційними й релігійними цінностями та прагненням до особистої свободи. У художніх творах другої половини ХХ ст. центральне місце займають теми жіночої ідентичності, соціальної нерівності, боротьби за рівноправність і внутрішнього світу жінки в умовах патріархального суспільства. Яскравим прикладом таких трансформацій у перській літературі стала творчість Сімін Данешвар (1921–2012) – письменниці і перекладачки, визнаної в Ірані та світі.

Обмежена кількість в Україні наукових праць, присвячених іранській жіночій прозі другої половини ХХ – початку ХХІ ст., зокрема художнім творам С. Данешвар, зумовлює новизну й актуальність цієї розвідки, метою якої є встановлення тематичної побудови й конфліктної динаміки у прозових творах С. Данешвар на основі аналізу збірки оповідань "З ким мені привітатись?" ("به کی سلام کنم؟"). Основне завдання статті – визначити провідні проблеми та соціально-психологічні конфлікти в оповіданнях збірки "З ким мені привітатись?" С. Данешвар.

**Методи.** Використовувались такі методи дослідження: теоретичний аналіз (опрацювання наукової літератури за темою дослідження), елементи порівняльно-тематичного аналізу, психологічної та феміністичної критики, інтерпретативний підхід, герменевтичний підхід та описовий метод.

**Результати.** Під час аналізу чотирьох оповідань "З ким мені привітатись?" ("به کی سلام کنم؟"), "Розбита кулька" ("تله شکسته"), "Аварія" ("تصادف"), "Змія і чоловік" ("مار و مرد") зі збірки "З ким мені привітатись?" ("به کی سلام کنم؟") виділено основні проблеми та соціально-психологічні конфлікти, які зустрічаються у прозових творах С. Данешвар. За підсумками здійсненого аналізу виявлено, які соціальні, психологічні, екзистенційні або культурні проблеми авторка виносить у центр художнього зображення.

**Висновки.** Основними проблемами та конфліктами в оповіданнях збірки "З ким мені привітатись?" Сімін Данешвар є: соціальна ізоляція, страх перед майбутнім і самотністю, класова нерівність, гендерна дискримінація, духовний занепад й удавана релігійність, віра у забобони, криза ідентичності, жінка як жертва і як суб'єкт змін у патріархальному суспільстві тощо.

**Ключові слова:** Сімін Данешвар, література Ірану ХХ ст., жіноча проза, проблематика творів, оповідання.

### Вступ

Іранська жіноча проза другої половини ХХ ст. постає як важливий культурний феномен, що втілює складний процес переосмислення традиційних соціальних структур та ролі жінки в іранському суспільстві. Цей період позначений значними соціально-політичними трансформаціями: з одного боку, модернізаційні процеси, ініційовані Реза Шахом Паглаві, з іншого – наростання опору західному впливу та збереження релігійно-культурної ідентичності. У цьому контексті жіноча проза набуває функції не лише художньої репрезентації, але й критичної рефлексії – інструменту аналізу та переосмислення гендерних, політичних і культурних наративів.

Особливе місце в іранській літературі займає творчість Сімін Данешвар (1921–2012) – письменниці, яка стала першою іранською жінкою, яка здобула національне визнання як професійна прозаїкня. Її внесок у літературний процес не обмежується лише художнім письмом: С. Данешвар постає також як інтелектуалка, що на перетині приватного й публічного мовлення окреслює нові горизонти для осмислення жіночого досвіду. Вона не лише вписує жіночий голос у національний літературний дискурс, а й чинить опір усталеним патріархальним моделям, утверджуючи право жінки на інтелектуальну й особистісну автономію (Taghizade, 2007, p. 48).

Проза авторки розкриває внутрішню напруженість між модерністськими прагненнями індивіда й колективістською мораллю, що визначає гендерні ролі та жіночу поведінку. У творах С. Данешвар модерність

постає не як суцільне визволення, а як складне поле суперечностей, де жінка мусить маневрувати між очікуваннями родини, нормами ісламу та власними ідентифікаційними пошуками.

Творчість С. Данешвар є не лише виявом індивідуального художнього стилю, а й соціокультурним документом епохи, у якому віддзеркалено напругу між традицією та змінами, між жіночою видимістю й голосом у патріархальному контексті. Її творчість представляє нову парадигму письма – інтимно-політичну, де особисте набуває універсального звучання, а художнє слово стає простором опору й самовизначення (Моллаахмаді Дехагі, 2021, с. 68–139).

У центрі наукового інтересу цього дослідження перебуває художня проза іранської письменниці Сімін Данешвар (سیمین دانشور), зокрема її збірка оповідань "З ким мені привітатись?" ("به کی سلام کنم؟") (1980), що репрезентує один із ключових етапів розвитку новітньої іранської літератури кінця ХХ ст.

**Метою** дослідження є виявлення тематичного взаємозв'язку основних складників твору й розвитку конфлікту у прозових творах збірки "З ким мені привітатись?" С. Данешвар, що дозволяє розкрити не лише естетичні засоби побудови наративу, а й глибші соціокультурні зв'язки, притаманні текстам письменниці. **Об'єкт** дослідження – іранська жіноча проза кінця ХХ ст. **Предмет** – проблематика й конфлікти збірки оповідань "З ким мені привітатись?" С. Данешвар.

Матеріалом дослідження слугували такі оповідання зі збірки "3 ким мені привітатись?" С. Данешвар, як "Розбита кулька" ("تپله شکسته"), "3 ким мені привітатись?" ("به کی سلام کنم?"), "Аварія" ("تصادف"), "Змія і чоловік" ("مار و مرد") (Daneshvar, 2001) мовою оригіналу та, за наявності, у перекладі (Daneshvar, 1989).

**Огляд літератури.** Серед наукових досліджень, присвячених творчості С. Данешвар особливе місце посідають наукові статті та рецензії таких іранських дослідників, як С. Тагізаде (Taghizade, 2007), К. Талатофф (Talatoff, 2009), Ф. Зареї, Дж. Сафарі (Zarei, & Safari, 2019), Ш. Парастеш, С. Корбані (Perastesh, & Ghorbani, 2012), Н. Доррі, А. Нікху, Я. Фарашаг (Dorri, Nikkhu, & Farashah, 2018), З. Сараї (Sarayi, 2022), а також дисертація українською мовою А. Моллаахмаді Дехагі, у якій окремий розділ присвячено стилю, системі образів і жанрово-стильовим особливостям роману С. Данешвар "Сувашон" ("Плач за Сіявушем") та оповідань збірки "Вибір" (Моллаахмаді Дехагі, 2021) тощо.

### Методи

У процесі дослідження було обрано комплексний інтерпретативний підхід, який дав змогу поєднати різні якісні методи аналізу художнього тексту. Така методологія дала можливість не лише охопити поверхневі аспекти змісту, а й зануритися у глибші культурні та гендерні виміри літературного матеріалу. Завдяки цьому вдалося простежити багатозаровість прозових творів і виявити смислові рівні, що не лежать на поверхні.

Ключовим аналітичним інструментом став герменевтичний аналіз. Саме він дозволив уважно розглядати художні образи, символічні структури й наративні стратегії, відкриваючи шлях до розшифрування прихованих значень, закладених у тексті. Цей підхід зробив можливим виявлення соціальних і культурних кодів, що переплітаються з темами гендерної ідентичності, релігійної символіки та постколоніальних мотивів. Герменевтичне читання також допомогло глибше побачити, як особистий досвід героїв взаємодіє з історичним і культурним середовищем, у якому вони існують.

Щоб виокремити провідні теми, повторювані мотиви й образні лінії, що формують змістове ядро збірки, було застосовано елементи психологічної та феміністичної критики. Їхнє використання дозволило дослідити психологічні мотиви поведінки персонажів і їхні внутрішні конфлікти, структурувати тематичне наповнення оповідань і виявити частотність ключових мотивів, зокрема тих, що пов'язані з жіночим досвідом, родинними зв'язками, самотністю та соціальними обмеженнями (Поворознюк, 2016, с. 276).

Паралельно до цього було залучено порівняльно-тематичний аналіз, який надав змогу співвіднести прозову творчість Сімін Данешвар з літературними практиками інших іранських авторок, таких як Фаріба Вафі та Зоя Пірзад. Завдяки цьому стало можливим окреслити як спільні художні риси та теми, характерні для жіночої прози кінця ХХ – початку ХХІ ст., так і виявити унікальні риси стилю С. Данешвар.

### Результати

У прозі С. Данешвар, зокрема в оповіданнях збірки "3 ким мені привітатись?" ("به کی سلام کنم?"), уперше опублікованої в Ірані у 1980 р., проглядається сукупність взаємопов'язаних тематичних напрямів, які разом створюють складну й багатовимірну соціокультурну панораму Ірану середини ХХ ст. Її художній світ не обмежується відтворенням зовнішніх реалій епохи: авторка занурюється в ментальні, психологічні та духовні стани героїв, що опиняються на перетині суспільних змін, традиційних обмежень і власних прагнень.

Серед широкої палітри проблематик, що пронизують оповідання збірки "3 ким мені привітатись?" С. Данешвар, простежуються такі ключові теми та соціально-психологічні конфлікти, як соціальна ізоляція, страх перед майбутнім і самотньою старістю, класова нерівність, гендерна дискримінація, духовний занепад й удавана релігійність, віра у забобони, криза ідентичності, жінка як жертва і як суб'єкт змін у патріархальному суспільстві тощо (Zarei, & Safari, 2019, p. 30–37).

1. *Соціальна ізоляція.* В оповіданні "3 ким мені привітатись?" один із ключових мотивів – відчуття соціальної ізоляції: головна героїня літня хвора жінка Коукяб Солтан, яка живе одна в маленькій орендованій кімнаті, з поганими умовами. Її покинув чоловік, вона сама виховала доньку Робабе, дала їй освіту, видала заміж, але через те, що зять не дозволяє бачитись із донькою, тепер Коукяб Солтан вимушена проживати самотню старість. Більш заможні сусіди поряд не спілкуються і не допомагають. "و افعاً کی ماند که بهش سلام بکنم؟ خانم مدیر مرده، حاج اسماعیل گم شده، یکی یکدانه دخترم نصیب گرگ بیابان شده... گریه مرده، انبر افتاد روی عنکبوت و عنکبوت هم مرده..."

"І дійсно хто залишився, щоб я з ним привіталася? Пані директорка померла, Хадж Есмаїл пропав, одна-єдина моя донька і та потрапила до лап вовка [зятя]... Kim помер, щипці впали на павука і павук теж помер..." (Daneshvar, 2001, p. 67).

Така ізоляція виступає не лише побутовим фактом, а й художньою метафорою екзистенційної покинутості. Так, в оповіданні "Розбита кулька" ("تپله شکسته"), жінка, яка втратила дитину під час землетрусу, залишається один на один із байдужим середовищем. Коли зустрічає двох братів – дітей, що теж залишилися без родини, то вирішує забрати із собою в місто одного з них.

2. *Страх перед майбутнім і самотньою старістю.* Жінки С. Данешвар переживають ізоляцію не лише соціально, а й внутрішню. Їхні прагнення зіштовхуються із глухими стінами нерозуміння. Самотність – не просто відсутність іншого, а глибокий психологічний досвід, що спустошує зсередини. В оповіданні "3 ким мені привітатись?" героїня, хоч і оточена людьми (сусідами й родичами), але не має жодного, з ким могла б щиро поговорити й розрадити душу.

"و حالا چه برفی گرفته! هر وقت برف می بارد دلم همچین می گیرد که می خواهم سرم را بکوبم به دیوار... دکتر بیمه گفت: هر وقت دلتان گرفت بزَن برو بیرون. گفت: هر وقت دلت تنگ شد و کسی را نداشتی که درد دل کنی بلند بلند با خودت خرف بزَن... گفت: برو تو صحرا و داد بزَن، به هر که دلت خواست فحش بده..."

"А зараз скільки снігу намело! Кожного разу, коли йде сніг, мені так сумно стає на душі, що хочу битися головою об стіну... Лікар сказав: Кожного разу, як тобі ставати сумно, виходь із дому. Сказав: Кожного разу, коли сумуватимеш і не матимеш кому вилити душу, говори сама із собою в голос... Сказав: йди у степ і кричи, і лайся на всіх, кого захочеш..." (Daneshvar, 2001, p. 67).

С. Данешвар у своїх оповіданнях показує наскільки важким буває психологічний стан літніх жінок, яких покинули діти та яким ніхто не допомагає. Героїня оповідання "3 ким мені привітатись?" переживає сильний страх перед самотньою старістю в бідності. Вона хоч і має доньку, у виховання якої вклала всі свої сили, але зараз не може з нею спілкуватись:

"چه ترسی کوکب را گرفته بود. این ترس خودش یک نوع مرض بود، می ترسید تمام عمر همین طور تنها بماند و دامادش هرگز با او آشنی نکند و او روی دخترش را نبیند."

"Який же страх охопив Коукяб Солтан. Цей страх сам по собі вже був різновидом захворювання. Вона боялася, що до кінця життя так і залишиться одна, і

зять ніколи з нею не помириться, і вона не побачить обличчя своєї доньки" (Daneshvar, 2001, p. 77).

Інша героїня оповідання "Аварія" готова збрехати, що вона вдова, розлучається з чоловіком і залишає дітей, та одружується з полковником, якого вона випадково збила машиною, щоб у такий спосіб не потрапити за ґрати.

3. *Класова нерівність*. Соціальна нерівність у прозі С. Данешвар не є поверхневим фоном, а глибоким конфліктом, який формує вибір і долю персонажів. Економічна боротьба часто перетворюється на боротьбу за збереження суб'єктності. Бідність у творах С. Данешвар – це наперед стан безсилля, втрата контролю над життям і поступове розчинення "я" у зовнішніх обставинах.

"کوکب سلطان برای وضو و قضای حاجت می‌رفت پایین، آب هم از آشپزخانه‌ی پایین برمی‌داشت، آشپزی چندانی هم نداشت. با این دندان‌ی که مرتب می‌زد و لثه و زبان‌ش را زخم کرده بود. اتاقش هم یک کف دست اتاق بیشتر نبود، اثاثی هم نداشت. دار و ندارش را جهیزیه کرده بود و به خانه‌ی دامادش فرستاده بود."

"Коукяб Солтан спускалася вниз для омивання [перед молитвою] і туалету. Воду брала з кухні внизу, оскільки майже не готувала. Зубами, які постійно вири-вала, поранила свої ясна та язик. Її кімната була не більшою за долоню, меблів теж не було. Усе своє майно віддала як придане у дім зятя" (Daneshvar, 2001, p. 68).

Мінімальні житлові умови жінки на ім'я Коукяб Солтан, символізують її маргіналізоване становище в суспільстві. Бідність змусила жінок мовчати й підкорятися (Zarei, & Safari, 2019, p. 32).

"حالا هی می‌بافم و هی می‌شکافم نه کسی را دارم برایش ببافم و نه پولم زیادی کرده. همه چیزم گران شده .... فقط جان آدمیزاد ارزان است."

"Зараз тільки те і роблю, що в'язу і розпорою. Не маю нікого, щоб йому в'язати, і грошей не заробила... Лише людське життя дешеве" (Daneshvar, 2001, p. 72).

Таку ситуацію ми бачимо і в оповіданні "Розбита ку-лька", де діти, які залишились без родини після землетрусу, копають у землі у пошуках залишків уцілілого посуду, щоб продати його і заробити хоч трохи грошей:

"می‌کنیدم و می‌کنیدم... گاهی خدا مدد می‌کرد یک کاسه یا بشقاب یا پیاله سالم پیدا می‌کردیم."

"Копали й копали... Іноді Бог допомагав, і ми знаходили неушкоджену чашу, тарілку чи миску." (Daneshvar, 2001, p. 14).

Цей фрагмент підкреслює тяжку працю, до якої змушені вдаватися діти, і їхню залежність від випадковості та милості долі. Діти мріють про те, щоб заробити грошей, вилікувати брата і побудувати нове життя:

"قرار گذاشته بودیم دو تا بز بچه سال بخیریم و دم در قهوه‌خانه ببندیم... بزه ا بزرگ می‌شوند، می‌فروشیمشان و برادرم را می‌بریم شهر و پایش را عمل می‌کنیم ..."

"Ми домовилися купити двох козенят і прив'язати їх біля кав'ярні... Кози виростуть, ми їх продамо і відведемо мого брата до міста, щоб йому прооперували ногу" (Daneshvar, 2001, p. 15).

Працювати доводилось всім – і дорослим, і малим: "فجرالله دنبال حرفش را گرفت که: ... ژاندارم کاروانسرا برایتان پیغام فرستاده، گفته مزدها هم معین شده، مردها روزی هم ده تومان و پنج هزار، پسرها روزی شش تومان، کوچکترها روزی چهار تومان. از روی سجل احوال پول هم می‌دهند. هر چه سن بیشتر باشد، پول بیشتر می‌دهند."

"Фаджроллах продовжив говорити: ...Жандарм караван-сарая передав вам повідомлення, сказав, що вже визначена нагорода, чоловікам за день [роботи] – десять туманів і п'ять тисяч, хлопцям за день – шість туманів, а ще молодшим за день – чотири тумани. Гроші видаватимуть за посвідченням особи. Чим більше [людині] років, тим більше даватимуть грошей" (Daneshvar, 2001, p. 12).

4. *Гендерна дискримінація*. Патріархальний контекст визначає межі жіночої діяльності. Жінки в прозі

С. Данешвар, зазвичай відсутні в публічному просторі, але саме через це авторка підкреслює їхню значущість і силу. Жінка виконує важку хатню роботу, незалежно від власного самопочуття і бажань.

"...و التماس کرد که مادر اینجا نمان پاشو برو، نارنگی ها را هم بردار ببر. اگر بفهمد تو آمده‌ای می‌گیرد می‌زندم و حالا کو تا از رختخواب در بیایم. یک عالمه رخت چرک جمع شده. کف‌ری شدم گفتم: ربایه مادرت پیش مرگت بشود، اینکه نشد زندگی، این مرگگی است..."

"...I благала мене, що мамо не залишайся тут, вставай та йди, мандарини теж забори. Якщо [чоловік] зрозуміє, що ти приходила, поб'є мене, а тепер встаю з ліжка, бо зібралась ціла купа брудної білизни. Я не втрималась і сказала: Робабе, твоя мама помре раніше за тебе, це не життя, це змертвіння" (Daneshvar, 2001, p. 75).

У випадку з Нане Таджмаг в оповіданні "Розбита ку-лька" її роль обмежена домом і родиною, але вона знаходить спосіб виразити себе через усну народну творчість, передаючи дітям казки та пісні, і плетіння килимів. Жінки весь свій час проводять вдома за роботою, в кав'ярню ніколи не ходять:

"زنها و دخترها که هیچ وقت قهوه‌خانه نمی‌آمدند، اما قالیچه‌های دست‌بافتشان آنجا روی تخت‌ها بود و جهودها تا حالا دو تا قالیچه بافت ننتاجماه خریده بودند."

"Жінки і дівчата жодного разу не приходили в кав'ярню, проте їхніми килимами ручної роботи були застелені дошки, та євреї вже купили два килими Нане Таджмаг" (Daneshvar, 2001, p. 12).

А молоді дівчата, щоб якось заробити і вижити, змушені передождатися у хлопців, щоб їх взяли розкопувати коштовні речі, які опинились під землею після землетрусу:

"طولی نکشید که یک اتوبوس هم از راه رسید و یک عده پسر از برادرم خیلی بزرگتر پیاده شدند. بعدها فهمیدم که دوره ظهور حضرت نزدیک است، چون که نصف کمتر آن عده دختر بودند، منتها خودشان را به صورت پسرها درآورده بودند، کت و شلوار تن کرده بودند و کلاه لبه‌دار سر گذاشته بودند و عینک داشتند."

"Зовсім скоро прибув автобус, і з нього вийшли хлопці, набагато старші за мого брата. Потім я зрозуміла, що наближається час Страшного суду [пришестя пророка Магді], тому що менше половини з них були дівчатами, проте вони передожданулися хлопцями, одягнули піджак і штани, на голові кепка та були в окулярах" (Daneshvar, 2001, p. 19).

В іншому оповіданні "Аварія" жінка, надихнувшись прикладом сусідки Садіге Ханом, вмовила чоловіка взяти кредит і купити їй автомобіль, бо хотіла так само, як вона, їздити вільно по місту. Унаслідок чого героїня весь час потрапляла в автотроці, продавала речі з дому, щоб виплатити борги, і в кінці історії розлучилася з чоловіком.

"بدبختی ما از وقتی شروع شد که صدیقه‌خانم همسایه دیوار به دیوارمان ماشید خرید و با دستکش سفید و عینک سیاه پشت فرمان نشست."

"Наші нещастя почалися відтоді, як Садіге Ханом, наша сусідка, купила машину і сіла за кермо у білих рукавицях та чорних окулярах" (Daneshvar, 2001, p. 49).

Її ж чоловік мріє про третю дитину і навіть не замислюється порадитись із дружиною чи згодна вона і чи може народити ще одну.

"کم کم در نامه‌هایم به فکر بچه سومی افتادم و حتی قدم بالاتر گذاشتم و از فروش اتومبیل حرف زدم و گفتم با این وصف چند تا قسط جلو خواهیم بود. زنم ناگهان سکوت کرد."

"Потроху у листах писав про третю дитину і навіть наважився заговорити про продаж машини, і сказав, що в такій ситуації за декілька виплат все віддамо [борги]. Моя дружина раптово замовкла" (Daneshvar, 2001, p. 62).

З іншого боку, авторка словами своїх героїнь говорить про те, що жінки самі винні, що потакають чоловікам, які виховують їх такими бездушними:



"عوضش بدم فحش بدهم به تمام نامردها و ناکسهای روزگار فحش می‌دهم... خدا رفتگان همه را ببامرز. خانم مدیر می‌گفت بدبختی ما همینکه که مردها را نامرد می‌کنیم. می‌گفت خون ما را از تو رگهای لوله‌ای می‌مکند و بیخون و نامردمان می‌کنند."

"*Проте я можу проклясти і прокляну всіх негідників і мерзотників на світі... Нехай помилює Бог душі всіх померлих. Пані директорка казала, що ми нещасні, бо самі робимо чоловіків негідниками. Казала, що вони ссуть нашу кров із середини по трубах вен і роблять нас байдужими та жорстокими*" (Daneshvar, 2001, p. 71).

Спротив жінок чоловічій тиранії відображено в образі Коукяб Солтан, яка зневажає зятя і його родину через те, що він не дозволяє їй бачитись із донькою Робабе і внуками, і що змушує дружину так важко працювати, б'є її і дітей. Змальовуючи життя Коукяб Солтан, авторка проводить паралелі з жінками свого часу. Образ зятя для неї є символом деспотизму й тиранії.

"خانه شان که می‌رفتم یک من می‌رفتم صد من برمی‌گشتم. آنقدر بد اخی می‌کرد و مادرش آنقدر سرکوفت به من و بچه‌ام می‌زد و برادرهایش آنقدر هر و کر می‌کردند که از جان خودم سیر می‌شدم."

"*Коли я йшла до них додому, то заходила з настромом, а виходила з тягарем на серці. Так вже [зять] гнівався, так вже його матір дорікала мені і моїй доньці, а його брати так вже ревели, що мені це все набридло.*" (Daneshvar, 2001, p. 74).

"ای دل غافل لابد تو سر بچه‌ام زده که عینکی شده، چه چیزها که نمی‌شنوم. می‌شنوم بچه ام را زده، سرش را شکسته، می‌شنوم مسعود را زده، از گوش بچه خون آمده، میشنوم... نفرین‌هایی به دامادم می‌کنم که اگر یکیش بگیرد برای هفتاد پشتش پس است، اما چه کنم که همیشه ظالم سالم است."

"*Ой лишенько, мабуть, вдарив мою дитину по голові, що вона тепер носить окуляри. Скільки всього я не чую. Чую, що побив мою дитину, чую, що Масуда [внука] побив, що аж з вуха кров пішла, я чую... Посилаю такі прокльони своєму зятеві, що якщо б хоч одне на нього подіяло, то на сімдесят поколінь вистачить. Але що пороблю, якщо тиран завжди неушкоджений*" (Daneshvar, 2001, p. 75).

Насилля чоловіків над жінками спостерігаємо й в інших оповіданнях. У творі "Змія і чоловік" героїня Насрін, коли їде в автобусі до мавзолею Імама Рези до Машгаду, щоб помолитися і просити подарувати їй дитину, спостерігає як поруч якийсь чоловік постійно дозволяє собі при всіх бити свою дружину:

"تسرين پرسيد: احمدآقا، چرا زنش را دم به دم كنت مي‌زند؟ احمدآقا گفت: پس که مي‌خواهدش، زن را بايد در و هم نگه داشت تا هوا برش ندارد.ديديد که زنش آب و رنگي دارد."

"*Насрін запитала: Ахмад-ага, чому він щохвилини б'є свою жінку?*"

Ахмад-ага сказав: *Тому що так хоче. Ну, жінку треба тримати у страху, щоб не піддалась пристрасті. Бачили, яка його жінка гарна*" (Daneshvar, 2001, p. 117).

В оповіданні "Аварія" після всіх численних аварій і витівок дружини, чоловік усе ж не втримується і б'є її, за те, що вона хоче розлучитися з ним:

"ادعويان شد و سر سفره زنم را حسابی كنت زد و بچه ها عين دو تا طفل مسلم گريه می کردند. آنقدر گفت و نوشت تا از خير ماموريت گذاشتم و باز به تهران آمدم و طلاقش دادم."

"*Ми посварилися і за столом я добряче побив свою дружину, а діти плакали неначе двох дітей ісламу<sup>1</sup>. Стільки разів говорила і писала, що я відмовився від відраження, знову повернувся до Тегерану і дав їй розлучення*" (Daneshvar, 2001, p. 64).

5. *Духовний занепад й удавана релігійність, віра в заботони.* У своїх творах С. Данешвар часто зображує

героїв, які зовні показують ознаки релігійної людини, наприклад, як сусіди показово дотримуються посту, проте не діляться їжею з біднішими, як свекруха щодня читає намаз, проте дозволяє своєму синові знущатись над невісткою тощо.

Традиційні вірування або заботони водночас втішають й обмежують героїнь. Героїня Коукяб Солтан від розпачу й безнадії готова на будь-що аби звільнити свою доньку від нещасного життя з чоловіком:

"می‌دانم چکار کنم، می‌روم از خاتم پنیرپور نماز رسوایی یاد می‌گیرم، شلواری را می‌کنم سرم، روی پشت بام مستراح به قصد داماد آتش به جان گرفته‌ام نماز رسوایی می‌خوانم نفرینش می‌کنم."

"*Знаю, що зроблю, піду до пані Панірпур [сусідки], вивчу молитву ганьби, одягну свої штани на голову, та з наміром, щоб був зять проклятий, на дах туалету прочитаю молитву ганьби і проклену його*" (Daneshvar, 2001, p. 72).

У творі "Аварія" жінка, яка потрапляла часто у трощі, від страху й розпачу, то читала намаз цілими днями, то ходила до церкви, то ще щось, хоча до цього часу взагалі не була релігійною.

В оповіданні "Змія і чоловік" молода і гарна жінка Насрін тривалий час не могла завагітніти. На неї дуже тиснуть родичі чоловіка, навіть натякають, щоб вона сама пішла від нього, а інша жінка народить йому дитину. Насрін що тільки не робить – і лікується у Франції, і їде молитися до ісламських святинь тощо. Одного разу від безсилля й розпачу, піддається на обман циганки та купує у неї сумнівні "ліки" у вигляді білої кульки, яку засовує собі у матку. Унаслідок чого через дев'ять місяців у пари "народжується" змія.

"فقط از او بچه می‌خواستند و آن هم که آرزوی توهین‌آمیزی نبود. اما یک قوم‌خویش درجه سوم چهارم داشتند که اسمش حمایل بود و معلوم نبود چه حمایلی را حمل می‌کند. او چند بار خواب دیده بود که آقای انواری پور زن دوم گرفته و بچه‌دار شده... خدا را خوش نمی‌آید، خوب است نسرين خانم خودش دست‌بیکار بشود. زمین آدم عزب و آدم بی‌بچه را لعنت می‌کند."

"*Від неї хотіли тільки дитину, і це не було образливим бажанням. Але одна їхня далека родичка, яку звали Хамаель, і не відомо було, яку портупею<sup>2</sup> носить. Вона вже декілька разів бачила сон, що пан Анваріпур [чоловік Насрін] одружився з іншою жінкою і та народила дитину... Заради Бога, неприємно казати, але добре, якщо пані Насрін сама це зробить [покине чоловіка]. Земля проклинає неодружених і бездітних*" (Daneshvar, 2001, p. 109–110).

6. *Криза ідентичності.* Авторка у своїх героїнях показує різних жінок – жінка, як жертва і жінка, як суб'єкт змін. Такі, як Коукяб Солтан, пані директорка з оповідання "З ким мені привітатись?" і сусідка Садіке Ханом, яку наслідувала головна героїня твору "Аварія", здатні на опір і трансформацію. Їхній голос поступово проростає крізь тріщини патріархального порядку.

В оповіданні "З ким мені привітатись?" мати не терпить, а робить відчайдушні кроки задля захисту доньки й онуків від жорстокості чоловіка. Це відображено у її діалозі, коли вона свариться із зятем:

"زن آيستن پا به ماه با يك دست قابلمه بچه را گرفته، با دست ديگرش دست مسعود تخم سگ را گرفته، لباس همه تان را می‌شوید، انو می‌زند، ناهار می‌پزد، شام می‌پزد. مادرت همه اش تسبيح می‌اندازد و فرمان می‌دهد. برادرهای انگار کلفت گیر آورده اند. خودت از محضر که می‌آبی خبر مرگت اوراقي؛ بچه ام آب گرم می‌آورد پایت را می‌شوید روی میخچه هایت سنگ پا می‌مالد..."

"*Важітна жінка, яка от-от народить, в одній руці тримає дитячу каструлю, в іншій руці – рука Масуда*

<sup>1</sup> Порівняння з двома дітьми-сиротами, синами шиїтського Імама Хусейна (сина Алі) – Ебрагіма та Мохаммада, які були ув'язнені після загибелі їхнього батька.

<sup>2</sup> Гра слів: ім'я Хамаель (перс. حمایل [hamāyel]) означає – перев'яз, портупея; орденська стрічка (перекинута через плече).

[дитини], пере весь ваш одяг, прасує, готує обід, готує вечерю. Твоя матір весь час перебирає в руках тасбих [чотки в ісламі] і віддає накази. Твої брати неначе завели собі служницю. Сам ти, коли приходиш додому безсилий із ДРАЦСу [відділу державної реєстрації актів цивільного стану], щоб ти здох; моя дитина приносить теплу воду, миє твої ноги, і тре твої мозолі пемзою" (Daneshvar 2001, p. 73).

Натомість її донька Робабе постає як та, що змирлялася з долею, поховала свої бажання, обслуговуючи побутові потреби родини чоловіка, і не чинить опору:

"گفت: مادر! دو تا بچه دارم، نمی‌توانم طلاق بگیرم."

"Сказала: Мамо! У мене двоє дітей, я не можу розлучитись" (Daneshvar, 2001, p. 75).

У творі "Змія і чоловік" героїня Насрін від постійного докору родини чоловіка, що вона не може завагітніти, і від заскорузлих поглядів і упереджень соціуму на життя, відчувається нещасною й неповноцінною без дитини:

"عالم و آدم از آنها بچه می‌خواستند و نسرین کم کم باورش شده بود که بی‌بچگی بدبختی بزرگی است."

"Світ і люди від них вимагали дитину і Насрін поступово повірила, що бездітність – це велике нещастя" (Daneshvar, 2001, p. 125).

Жінки у творах С. Данешвар постійно балансують між традиційною роллю та внутрішнім прагненням до змін. Ідентичність героїні розпадається між очікуваннями суспільства й особистими бажаннями.

Проза С. Данешвар – це філософсько-психологічний простір, у якому кризь долі "маленьких" людей проявляється складна система іранського суспільства. Її героїні – не лише об'єкти утисків, а й суб'єкти спротиву, здатні трансформувати простір навколо себе.

#### Дискусія і висновки

Збірка оповідань "З ким мені привітатись?" С. Данешвар постає як унікальне художнє явище, у якому тісно переплітаються особистісне й суспільне, інтимне й політичне, відображаючи глибокі зрушення у звучанні жіночого голосу в межах іранської літературної традиції. На відміну від канонічної іранської літератури, де образ жінки зазвичай постає як німий або ж спрощений до символу, позбавленого власного досвіду, у творчості С. Данешвар ми спостерігаємо принципово інший підхід. Вона надає жінці право на слово, на побудову власного дискурсу, на осмислення особистої історії кризь призму тілесності, емоцій, сумнівів і внутрішніх страждань.

Прозова мова С. Данешвар – це не лише засіб самовираження, а й політичний акт, спрямований на розрив із традиційними уявленнями про роль жінки в патріархальному суспільстві. Її наративна стратегія ґрунтується на глибокому психологічному аналізі героїнь, їхніх тілесних реакцій та емоційних конфліктів, що виводить жіночий досвід за межі приватного простору, перетворюючи його на соціальний і колективний вимір. Такий підхід дозволяє осмислювати оповідання збірки як текст, що існує на перетині феміністського письма та постколоніального критичного дискурсу. Її твори можна розглядати як приклад "літератури спротиву", де жіноче тіло, мовчання та віра постають засобами протесту проти соціального контролю (Zarei, & Safari, 2019, p. 45).

С. Данешвар розсуває межі традиційної іранської літератури, впроваджуючи новий жіночий голос – голос, який говорить зсередини, про себе і від свого імені, а не кризь чоловічі уявлення. Її творчість стає інтелектуальним викликом культурним наративам, що впродовж тривалого часу виключали жінку із процесу формування національної ідентичності. Саме тому літературна спадщина Сімін Данешвар становить важливий внесок не

лише в іранську прозу, а й у ширший глобальний дискурс, присвячений фемінізму, пам'яті та тілесності.

В оповіданнях С. Данешвар вище розглянуті соціально-психологічні конфлікти також підсилені й зовнішніми обставинами, у яких опиняються герої. Наприклад, в оповіданні "З ким мені привітатись?" додатковим тлом для самотності і безнадії виступає холодна сніжна зима з ожеледицею. В оповіданні "Розбита кулька" – це загибель людей, руйнування селища і бідність в наслідок землетрусу. В оповіданні "Аварія" – це постійні порушення правил дорожнього руху й аварії героїні.

Водночас варто зазначити, що письменниця описує події в жартівливій формі, чим і приваблює читачів. Такі здавалося б насправді трагічні події і переживання героїв, у С. Данешвар подаються з особливим гумором, подекуди доходячи до абсурду та висміюючи деякі переконання й норми поведінки іранського соціуму кінця ХХ ст.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в розширенні методологічного й аналітичного інструментарію для осмислення художньої прози країн Близького та Середнього Сходу, яка й досі залишається малодослідженою в українському літературознавстві. Залучення таких текстів до літературного аналізу сприяє не лише збагаченню академічного підходу до вивчення літератури, а й активізує інтеркультурний діалог у межах сучасної гуманітаристики. Особливу цінність у цьому контексті становить виявлення ключових тематичних напрямів і конфліктів, притаманних прозі Сходу, зокрема в контексті гендерних ролей, соціокультурних змін, постколоніальних наративів і проблем ідентичності.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в поглибленому аналізі більшої кількості оповідань С. Данешвар, а також у порівнянні її творчості з творчістю інших іранських письменників або із представниками інших літературних традицій, що розширить розуміння іранської жіночої літератури та сучасного іранського суспільства. Отримані результати можуть слугувати підґрунтям для порівняльного аналізу в межах міжкультурних студій, зокрема у співставленні іранської жіночої прози з українською або арабською жіночою прозою. Таке зіставлення дасть змогу виявити як спільні тенденції в зображенні жіночого досвіду та формування суб'єктності, так і відмінності у способах художнього осмислення соціальних, політичних і культурних реалій.

**Внесок авторів:** Олександра Сапелкіна – збір емпіричних даних і їхня валідація; емпіричне дослідження; написання – оригінальна чернетка; Ірина Левчин – концептуалізація; методологія; написання – перегляд і редагування.

**Джерела фінансування.** Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторі.

#### Список використаних джерел

- Моллаахмادی Дехагі, А. (2021). *Фемінний дискурс іранської прози ХХ – початку ХХІ століття* [Дис. канд. філол. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка].
- Поворознюк, В. М. (2016). Огляд теоретичних підходів до трактування поняття "Ідіостиль". *Наукові записки Національного університету "Острозька академія", Серія "Філологічна"*, т. 62, 275–278.
- Talatof, K. (2009). Postrevolutionary Persian Literature: Creativity and Resistance. *Radical History Review, Issue*, 105, 145–150. <https://doi.org/10.1215/01636545-2009-011>
- پرستش، شهرام قربانی، سناژ. (2012). سرگشت سیمین دانشور در میدان ادبی ایران. *جامعه‌شناسی هنر و ادبیات*. دوره ۴، شماره ۱ (پیاپی ۷)، ص. ۲۱–۵۲. <https://ensani.ir/fa/article/522908>
- تقی‌زاده، صفدر. (2007). نخستین داستان‌نویس زن ایرانی. *مآخذهای فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و ادبی فردوسی*. شماره ۵۴ و ۵۷، ص. ۴۸–۴۹.
- <https://ensani.ir/file/download/article/20120327182520-3063-71.pdf>
- دری، نجمه نیکخو، عاطفه، فراشاه، یاسر. (2018). تحلیل روایی دو داستان کوتاه به کی سلام کتم؟ از سیمین دانشور و زن زیادی از جلال آل احمد. *جستارهای زبانی*. دوره ۸، شماره ۶ (پیاپی ۴۱)، ص. ۲۴۷–۲۸۱.

<https://ensani.ir/file/download/article/1548152934-9471-41-10.pdf>  
 زارعی، فخری، صفری، جهانگیر. (2019). تحلیل محتوا و فرم داستان به کی سلام کنم یا رویکرد  
 جامعه شناختی. پژوهشنامه ادبیات داستانی. دوره ۸، شماره ۱، ص. ۴۸-۲۳.  
[https://rp.razi.ac.ir/article\\_1076.html](https://rp.razi.ac.ir/article_1076.html)  
 سارایی، زهرا. (2022). سیمین دانشور؛ زندگی نامه و آثار ماندگار. چطور. آذر ۱۴۰۱.  
<https://www.chetor.com/270670-سیمین-دانشور->  
**Джерела ілюстративного матеріалу**  
 Basmenji, K. (2005). *Afsaneh: Short Stories by Iranian Women*. Saqi Books.  
 Daneshvar, S. (1989). *Daneshvar's Playhouse*. Translated by Maryam  
 Mafy. Mage Publishers.  
 دانشور، سیمین. (2001). به کی سلام کنم؟ تهران: انتشارات خوارزمی. ۲۴۰ ص.

#### References

Dorri, N., & Nikkhu, A., & Farashahi, Y. (2017). Narrative Analysis of Two  
 Short Stories: "To Whom Shall I Say Hello?" ("Be ki salām konam?") by Simin  
 Daneshvar and "Many women" ("Zan-e ziyādi") by Jalal Al-e-Ahmad.  
*Language Related Resaerch paper*, Vol. 8, 6, 247–281 [in Persian].  
 Mollaahmadi Dehaghi, A. (2021). *Feminine discourse of Iranian prose of  
 the XX – early XXI century* [Doctor of Philosophy dissertation, Taras  
 Shevchenko National University of Kyiv] [in Ukrainian].  
 Parastesh, Sh., & Ghorbani, S. (2012). Simin Daneshvar' history in Iranian  
 literary field. *Sociological Journal of Art and Literature*, Vol. 4, 1, 31–52  
 [in Persian].

Iryna LEVCHYN, PhD (Philol.), Assoc. Prof.  
 ORCID ID: 0000-0002-4371-106X  
 e-mail: i.levchyn@knu.ua  
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Oleksandra SAPELKINA, Bachelor  
 ORCID ID: 0009-0002-3486-1354  
 e-mail: sapekinaaleksandra13@gmail.com  
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Povoroznyuk, V. M. (2016). Summary of theoretical approaches to the  
 interpretation of the term "idiostyle". *Scientific Proceedings of Ostroh Academy  
 National University: Philology Series*, Vol. 62, 275–278 [in Ukrainian].  
 Sarayi, Z. (2022). Simin Daneshvar; Biography and Enduring Works.  
 Chetor [in Persian]. [https://www.chetor.com/270670-](https://www.chetor.com/270670-سیمین-دانشور-)  
 Taghizade, S. (2007). The first Iranian female novelist. *Ferdousi*, Vol. 56–57,  
 48–49 [in Persian].  
 Talattof, K. (2009). Postrevolutionary Persian Literature: Creativity and  
 Resistance. *Radical History Review*, 105, 145–150. [https://doi.org/10.1215/](https://doi.org/10.1215/01636545-2009-011)  
 01636545-2009-011  
 Zarei, F. & Safari, J. (2019). Analyzing the content and the story form "To  
 whom I shall say hello?" with a sociological approach. *Research in Narrative  
 Literature*, Vol. 8, 26, 23–48 [in Persian].

#### Sources

Basmenji, K. (2005). *Afsaneh: Short Stories by Iranian Women*. Saqi  
 Books.  
 Daneshvar, S. (1989). *Daneshvar's Playhouse*. Mage Publishers.  
 Daneshvar, S. (2001). *To Whom Shall I Say Hello?* Kharazmi [in Persian].

Отримано редакцією журналу / Received: 24.07.25

Прорецензовано / Revised: 17.07.25

Схвалено до друку / Accepted: 29.10.25

### THE PROBLEMS OF SHORT PROSE BY SIMIN DANESHVAR: ON THE MATERIAL OF THE COLLECTION OF SHORT STORIES "TO WHOM SHALL I SAY HELLO?"

**Background.** *Iranian women's prose of the 20th century. is defined by the reflection of the complex struggle between traditional and religious values and the desire for personal freedom. In the works of fiction of the second half of the 20th century. the central place is occupied by the themes of female identity, social inequality, the struggle for equality and the inner world of women in a patriarchal society. A vivid example of such transformations in Persian literature was the work of Simin Daneshvar (1921–2012) – a writer and translator, recognized in Iran and the world.*

*The limited number of scientific works in Ukraine devoted to Iranian women's prose of the second half of the 20th – early 21st centuries, in particular the works of S. Daneshvar, determines the novelty and relevance of this investigation, the purpose of which is to establish the thematic structure and conflict dynamics in the prose works of S. Daneshvar based on the analysis of the collection of stories "To whom shall I say hello?" ("به کی سلام کنم"). The main task of the article is to identify the leading problems and socio-psychological conflicts in the stories of the collection "To whom shall I say hello?" by S. Daneshvar.*

**Methods.** *The following research methods were used: theoretical analysis (study of scientific literature on the topic of the study), elements of comparative-thematic analysis, psychological and feminist criticism, interpretive approach, hermeneutic approach and descriptive method.*

**Results.** *During the analysis of four stories "To whom shall I say hello?" ("به کی سلام کنم"), "Broken ball" ("تپله شکسته"), "Accident" ("تصادف"), "Snake and man" ("مهر و مرد") from the collection "To whom shall I say hello?" ("به کی سلام کنم"), the main problems and socio-psychological conflicts that occur in the prose works of S. Daneshvar were identified. The analysis revealed what social, psychological, existential or cultural problems the author brings to the center of the artistic image.*

**Conclusions.** *The main problems and conflicts in the stories of the collection "To whom shall I say hello?" by Simin Daneshvar are: social isolation, fear of the future and lonely old age, class inequality, gender discrimination, spiritual decline and feigned religiosity, belief in superstitions, identity crisis, woman as a victim and as a subject of change in a patriarchal society, etc.*

**Keywords:** *Simin Daneshvar, 20th century Iranian literature, women's prose, problematics of works, short stories.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; або в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.